

LBRIS

We know
books

Damon Galgut s-a născut la Pretoria, în 1963, și a studiat teatrul la Universitatea din Cape Town. Romancier, autor de povestiri și dramaturg premiat, și-a scris primul roman, *A Single Season* (1984), la șaptesprezece ani. *Small Circle of Beings* (1988), un volum de povestiri, a fost urmat de romanul *The Beautiful Screaming of Pigs* (1991) și de *The Quarry* (1995). Romanul său *The Good Doctor* (2003) a fost finalist la Man Booker Prize for Fiction 2003 și a câștigat Commonwealth Writers' Prize 2004. Alte titluri de Damon Galgut includ: *The Imposter* (câștigător al University of Johannesburg English Literary Award 2008 și finalist la Commonwealth Writers' Prize 2009), *In A Strange Room* (finalist la Man Booker Prize 2010 și la Ondaatje Prize 2011) și *Arctic Summer* (câștigător al Tate Literature Live Award pentru cartea anului 2014 și finalist la Walter Scott Historical Fiction Prize 2015). Cel mai recent roman al său, *Promisiunea* (*The Promise*), a câștigat Booker Prize for Fiction 2021, urmând să apară în peste 30 de țări. Damon Galgut este membru de onoare al Academiei Americane de Arte și Litere.

DAMON GALGUT

PROMISIUNEA

Traducere din limba engleză și note
MARIANA PIROTEALĂ

LITERA
București

LBRIS

We know
books

MĂMICA

În momentul în care cutia metalică îi rostește numele, Amor știe că s-a întâmplat. Toată ziua a fost încordată și a durut-o capul, ar zice că i-a apărut un avertisment în vis, dar nu-și mai amintește care anume. Un semn sau o imagine, chiar sub pojghița realității. Necazuri în adânc. Foc în miezul pământului.

Când i se rostesc cuvintele cu glas tare, ea nu le crede. Închide ochii și scutură din cap. Nu, nu. Nu poate fi adevărat ceea ce tocmai i-a spus mătușa ei. Nu a murit nimeni. E un cuvânt oarecare, nimic mai mult. Privește cuvântul, care zace pe birou ca o insectă întoarsă pe spate, fără nici o explicație.

Se află în biroul domnișoarei Starkey, unde i-a spus vocea din difuzor să se prezinte. Aștepta acest moment de atât de mult timp, și l-a imaginat de atâtea ori, încât deja pare o realitate. Dar acum, că a venit cu adevărat, momentul pare îndepărtat și oniric. Nu s-a întâmplat de fapt, nu. Și mai ales nu mămicii, care niciodată, niciodată nu va muri.

Îmi pare rău, spune domnișoara Starkey, ascunzându-și dinții de cal în dosul buzelor strânse cu putere. Unele fete spun că domnișoara Starkey este lesbiană, dar e greu să ți-o imaginezi într-o postură senzuală cu

cineva. Sau poate că a făcut-o, și de atunci dezgustul a lecuit-o pentru tot restul vieții. Este o suferință pe care trebuie s-o îndurăm cu toții, adaugă ea cu o voce gravă, în timp ce tannie¹ Marina tremură și-și tamponează ochii cu un șervețel, deși întotdeauna a disprețuit-o pe mămica și nu-i pasă câtuși de puțin că a murit, cu toate că nu a murit.

Mătușa ei o însoțește până la parter și rămâne să aștepte afară, în timp ce Amor trebuie să se întoarcă la cămin să-și facă valiza. Stă aici de șapte luni, așteptând să se întâmple ce nu s-a întâmplat, și în fiecare secundă din această perioadă a urât camerele lungi și reci, cu podele acoperite cu linoleum, dar acum, când trebuie să plece, nu vrea să le părăsească. Vrea doar să se întindă în pat, să ațipească și să nu se mai trezească niciodată. Ca mămica? Nu, nu ca mămica, pentru că mămica nu doarme.

Își pune fără grabă hainele în valiză, apoi o cară jos, în fața clădirii principale a școlii, unde mătușa ei se uită la iazul cu pești. Ia uite-l pe ăla mare și gras, spune ea arătând cu degetul, ai mai văzut vreodată un caras auriu așa de mare? Amor spune că nu, deși nu vede spre ce pește arată mătușa ei și, oricum, nimic din toate acestea nu se întâmplă cu adevărat.

Când intră în Cressida, care nici ea nu este adevărată, și în timp ce plutesc pe aleea șerpuită a școlii, priveliștea de la fereastră este un vis. Arborii jacaranda sunt toți înfloriți, iar florile mov-aprins sunt țipătoare și stranii. Chiar și vocea ei parcă are ecou, ca și cum ar vorbi

altcineva; atunci când ajung la poarta principală, virează la dreapta în loc de stânga și ea întreabă unde se duc.

La mine acasă, spune mătușa ei. Să-l luăm pe unchiul Ockie. Azi-noapte a trebuit să plec în grabă când, știi tu, când s-a întâmplat.

(Nu s-a întâmplat.)

Ochii dați cu puțin rimel pe margini privesc scurt în lateral, dar fata încă nu reacționează nicidecum. Dezamăgirea femeii mai în vârstă este aproape palpabilă, ca o bășină trasă discret. Putea să-l trimită pe Lexington s-o ia pe Amor de la școală, în schimb a venit personal, pentru că îi place să dea o mână de ajutor în momente de criză, toată lumea o știe prea bine. În spatele feței rotunde, machiate ca a unei actrițe kabuki, este o sete de drame, bârfă și spectacol ieftin. Vărsarea de sânge și trădarea la televizor sunt una, dar aici viața reală i-a oferit o ocazie concretă, palpantă. O asemenea veste cumplită dată în public, în fața directoarei! Dar nepoata ei, gâlma aia neisprăvită și dolofană, abia dacă a scos un cuvânt. Serios, copila chiar are o problemă, Marina a mai remarcat acest lucru. Ea dă vina pe trăsnet. Ah, păcat, după aceea nu a mai fost niciodată la fel.

Ia un biscuit, îi spune îmbufnată mătușa ei. Sunt pe bancheta din spate.

Dar Amor nu vrea biscuiți. Nu are poftă de mâncare. Tannie Marina coace mereu dulciuri și încearcă să le bage pe gât celorlalți. Sora ei, Astrid, spune că face așa ca să nu fie singura grasă din anturajul ei, și este adevărat, mătușa lor a publicat două cărți de bucate cu gustări pentru ceai, care au succes la un anumit tip de femei albe mai în vârstă, lucru foarte evident în ultima vreme.

¹ Mătușă, în afrikaans

În fine, reflectează tannie Marina, măcar e simplu să discuți cu copila. Nu te întrerupe, nu răspunde obraznic și dă impresia că ascultă, nici nu trebuie să faci mai mult. Școala nu-i departe de locuința familiei Laubscher, în Menlo Park, însă astăzi timpul pare să se lăbărțeze, iar tannie Marina vorbește tot drumul într-o afrikaans emoționată, pe un ton scăzut și confidențial, ici-colo cu diminutive, deși motivele ei nu sunt inocente. E subiectul obișnuit, cum că mămica a trădat toată familia schimbându-și religia. Pardon, revenind la vechea ei religie. Redevenind evreică! Mătușa ei a fost foarte categorică pe acest subiect în ultima jumătate de an, de când s-a îmbolnăvit mămica, dar ce-ar trebui să faci Amor în privința asta? E o biată copilă, nu are nici o putere și, în orice caz, de ce e așa rău să te întorci la religia ta dinainte, dacă vrei?

Încearcă să nu asculte, concentrându-se pe altceva. Mătușa ei poartă mănuși mici și albe de golf când conduce, un obicei afectat, împrumutat cine știe de unde, sau poate e doar frica de microbi, iar Amor se concentrează pe formele albicioase ale mâinilor ei, care se mișcă pe volan. Dacă se va putea concentra în continuare pe mâini, pe forma lor, pe degetele scurte și butucănoase, nu va mai trebui să asculte ce spune gura de deasupra mâinilor și atunci nu va mai fi adevărat. Singurele adevărate sunt mâinile și persoana mea, care privește mâinile.

... Adevărul este că maică-ta a renunțat la Biserica Reformată Olandeză și a îmbrățișat iar iudaismul ca să-i facă în ciudă fratelui meu mai mic... Ca să nu fie înmormântată la fermă, lângă soțul ei, asta-i adevărul

motiv... Există calea cea bună și calea greșită, și îmi pare rău să spun că maică-ta a ales-o pe cea greșită... În fine, oftează tannie Marina când ajung în fața casei, să sperăm că o iartă Dumnezeu și acum e împăcată.

Parchează pe alee sub copertina frumoasă, cu dungi verzi, violete și portocalii. Dincolo de ea, o dioramă a Africii de Sud albe, bungalow-ul din suburbii cu acoperiș de tablă și fațadă din cărămidă aparentă, încercuit de șanțul de apărare al unei grădini spălăcite. Un loc de joacă având un aer oropsit pe o peluză mare și maronie. Bazine de beton pentru păsărele, o casuță pentru copii și un leagăn făcut dintr-o jumătate de cauciuc de camion. Unde, poate, ai crescut și tu. Unde a început totul.

Amor își urmează mătușa, nu chiar pe pământ, ci cu câțiva centimetri deasupra lui, un mic spațiu amestecat între ea și restul lumii, spre ușa de la bucătărie. Înăuntru, oom¹ Ockie își pregătește un brandy cu coca-cola, al doilea din dimineața asta. S-a pensionat de curând din postul de proiectant la Departamentul Apei și zilele i se scurg în apatie. Devine brusc atent când îl surprinde soția și-și sugerează mustața pătată de nicotină cu un aer vinovat. A avut câteva ore să se îmbrace cum se cuvine, dar încă poartă pantaloni de trening, un tricou polo și șlapi. Un bărbat pătrășos, cu părul rar, dat cu gel dintr-o parte în cealaltă a scalpului. Îi oferă lui Amor o îmbrățișare jilavă, stânjenitoare pentru amândoi.

Îmi pare rău pentru mama ta.

Ah, nu-i nimic, spune Amor și începe imediat să plângă. Oare tuturor le va părea rău pentru ea toată ziua,

¹ Unchi, în afrikaans

pentru că mama ei a devenit cuvântul acela? Se simte urâtă când plânge, ca o roșie storcită, și se gândește că trebuie să plece, să fugă din cămăruța aceasta oribilă, cu parchetul de pe jos, cu pudelul maltez care latră și cu ochii mătușii și unchiului care o străpung ca niște ace.

Trece în grabă pe lângă acvariul mohorât al lui oom Ockie, o ia pe holul placat cu ipsos în relief, un model des întâlnit în aceste părți, până la baie. Nu are rost să insist pe felul în care își spală lacrimile, e de ajuns să menționez că, în timp ce continuă să-și tragă nasul, Amor deschide ușița dulăpiorului cu medicamente să se uite înăuntru, lucru pe care îl face în fiecare casă pe care o vizitează. Uneori e interesant ce găsești, dar rafturile acestea sunt ticsite de produse deprimante precum adeziv pentru placa dentară și cremă pentru hemoroizi. Apoi se simte vinovată că s-a uitat și, ca să-și spele păcatele, se apucă să numere obiectele de pe fiecare raft și să le rearanjeze într-o ordine mai agreabilă. După aceea, gândindu-se că mătușa ei va observa, le răvășește iar.

La întoarcere, pe hol, Amor se oprește în fața ușii deschise de la dormitorul verișorului ei Wessel, cel mai mic și mai voinic dintre progeniturile lui tannie Marina și singurul care încă stă cu părinții. Are deja douăzeci și patru de ani, dar de când a terminat armata nu a făcut decât să zacă acasă și să se ocupe de colecția lui de timbre. Se pare că ieșitul în lume îi pune probleme. Este deprimat, dacă-l întrebi pe taică-său, iar maică-sa spune că încă își caută calea. Dar tăticul și-a exprimat părerea că nepotul lui este doar leneș și alintat și că ar trebui forțat să pună osul la muncă.

Lui Amor nu-i place de vărul ei, și cu atât mai puțin în acest moment, cu mâinile mari și butucănoase, tunsoarea castron și felul dubios de a pronunța sunetul „s”. În general o evită, iar acum abia dacă o observă, pentru că are clasorul de timbre deschis pe genunchi și privește cu lupa una dintre piesele lui preferate, setul de trei timbre care îl comemorează pe doctorul Verwoerd¹, puse în circulație la câteva luni după uciderea marelui om.

Ce cauți aici?

M-a luat mama ta de la școală. Apoi a venit să-l ia pe tatăl tău și câte ceva de mâncare.

Ah. Și acum te duci acasă?

Da.

Îmi pare rău pentru mama ta, spune el și o privește, în sfârșit. Amor nu se poate abține, începe iar să plângă și trebuie să se ștergă la ochi cu mâneca. Dar el și-a îndreptat iar atenția către timbre.

Ești foarte tristă? o întreabă absent, tot fără s-o privească.

Ea clatină din cap. În acest moment, este adevărat, nu simte nimic, doar un pustiu.

O iubeai?

Sigur. Dar nici când răspunde la această întrebare nu freamătă nimic în adâncul ei. O face să se întrebă dacă spune adevărul.

O jumătate de oră mai târziu, stă pe bancheta din spate a vechiului Valiant al lui Ockie. Unchiul ei, care s-a îmbrăcat în costumul de biserică, pantaloni maro,

¹ Hendrik Verwoerd, premier al Africii de Sud între anii 1958 și 1966, care a introdus și dezvoltat politica apartheidului

cămașă galbenă și pantofi lustruiți, stă, clăpăug, pe scaunul șoferului, iar fumul din țigara lui mângălește parbrizul. Lângă el, mătușa, care s-a schimbat în haine curate, și-a dat cu Je T'aime și acum ține în brațe o pungă cu accesorii pentru copt din bucătăria ei. În acest moment trec pe lângă cimitir, la marginea vestică a orașului, unde un mic grup de oameni stau în jurul unei gropi, iar în apropiere este cimitirul evreiesc, unde foarte curând, dar nu, nu te gândești la asta și nu te uita la morminte, deși nu poți să nu observi Parcela Eroilor, dar cine sunt eroii, nimeni nu i-a explicat niciodată, de acum este și mămica eroină?, nu te gândești nici la asta, mai bine îți muți privirea spre zona aceea teribilă de beton, spălătorii auto și blocuri murdare de pe partea cealaltă. Dacă rămâi pe itinerarul obișnuit, curând ieși din oraș, dar azi nu o poți lua pe acolo, deoarece drumul trece pe lângă Atteridgeville și sunt tulburări în cartier. Tulburări în toate cartierele, peste tot se vorbește în șoaptă despre asta, deși starea de urgență planează ca un nor negru, știrile sunt cenzurate și oamenii sunt într-o stare de agitație, sunt puțin alarmați, nu poți înăbuși vocile care trângesc în fundal precum pârâitul zgomotului alb. Dar cui îi aparțin vocile, de ce nu le auzim acum? Șșș, o să le auzi dacă ești atent, dacă ascuți.

... Noi suntem ultimul avanpost de pe acest continent... Dacă pică Africa de Sud, Moscova o să sărbătorească cu șampanie... Să ne lămurim, guvernarea majorității înseamnă comunism...

Ockie oprește radioul. Nu are chef de discursuri politice, e mult mai frumos să privești peisajele. Își imaginează că este unul din strămoșii lui, coloniștii

voortrekker¹, și se îndreaptă agale spre interior într-un car tras de boi. Da, sunt oameni care au vise previzibile. Ockie, bravul pionier care plutește peste câmpie. Afară se derulează o zonă rurală în maro și galben, uscată, mai puțin acolo unde e străpunsă de un râu, sub cerul imens din Highveld². Ferma, cum îi spun ei, deși nu este cu adevărat fermă, un cal, câteva vaci și o mână de găini și oi, se întinde între dealurile joase și văi, la jumătatea drumului spre barajul Hartbeespoort.

Într-o parte, dincolo de un gard, Ockie vede un grup de bărbați cu un detector de metale; sub privirile lor atente, niște băieți băștinași sapă gropi în pământ. Toată valea i-a aparținut cândva lui Paul Kruger și sunt zvonuri stăruitoare că undeva, sub pietrele acestea, a fost îngropat aur din Războiul Burilor, în valoare de două milioane de lire. Așa că săpați aici, săpați acolo, vânați bogăția trecutului. E o dovadă de lăcomie, dar chiar și asta îl face să radieze de nostalgie. Ai mei sunt curajoși, duri, le-au rezistat britanicilor și le vor rezista și negrilor. Afrikaanderii sunt o nație aparte, el chiar crede acest lucru. Nu înțelege de ce a trebuit Manie să se însoare cu Rachel. Nu poți să amesteci apa și uleiul. Asta se vede la copiii lor, niște ratați cu toții.

În această privință, cel puțin, el și soția lui sunt de acord. Marina nu a avut-o niciodată la inimă pe cumnata ei. Tot acest aranjament a fost o greșeală. De ce

¹ Coloniști olandezi care au plecat de la Capul Bunei Speranțe în interiorul Africii de Sud începând cu secolul al XIX-lea

² Zonă de podiș din Africa de Sud situată la 1 200 de metri altitudine, în sudul țării

nu putuse fratele să se însoare cu o femeie din cercul lor? Am greșit, a spus el, și greșelile se plătesc. Manie a fost întotdeauna încăpățânat până la prostie. Să nu țină el cont de dorința familiei de dragul unei ființe așa de înfumurate și de orgolioase, care, desigur, în final l-a părăsit! Din cauza sexului. Pentru că nu se putea abține să nu pună mâna. Activitate care Marinei nu i-a plăcut niciodată prea mult, mai puțin o dată în Sun City cu mecanicul, dar, eh, gura!, nu aduce acum lucrul ăsta în discuție. Țsta a fost dintotdeauna necazul lui frate-meu, de când a început să se bărbierească, s-a transformat într-un țapuc, cu gândul numai la distracție, stârnind mereu necazuri, până când a făcut greșeala și s-a schimbat totul. Greșeala este acum plecată pe undeva, își face serviciul militar. I-au trimis un mesaj de dimineață, va ajunge acasă abia mâine.

Anton va veni acasă abia mâine, îi spune mătușa lui Amor, apoi începe să-și aranjeze rujul în oglinda retrovizoare.

Ajung la bifurcație de pe partea greșită și Amor trebuie să coboare să deschidă poarta și s-o închidă iar în spatele mașinii. După aceea merg cu zgâlțâieli pe un drum neasfaltat, ici-colo se ițesc pietre care zgârie șasiul cu un zgomot metalic. Lui Amor zgomotul i se pare amplificat, parcă mușcă din ea. O doare și mai rău capul. Cât erau pe șosea, aproape că se putea preface că nu este niciunde, că rătăcește. Dar acum, toate simțurile îi spun că mai are puțin până la destinație. Nu vrea să ajungă, pentru că atunci, firesc, va fi clar că s-a întâmplat ceva, că ceva s-a schimbat în viața ei și că nu va mai fi niciodată ca înainte. Nu vrea ca poteca

să facă ce face, să înainteze pe sub piloni și s-o ia spre koppie¹, nu vrea să urce dealul, nu vrea să vadă casa în valea de pe partea cealaltă. A ajuns însă, și o vede.

Niciodată nu i-a plăcut prea mult. Întâi de toate, un locșor ciudat, chiar de când a cumpărat-o bunicul ei, cine construiește în stilul acela aici, în savană? Dar când bunicul s-a înecat la baraj, fiul lui a început să adauge camere și dependințe lipsite de orice stil, deși el spunea că sunt în stilul local. Planurile lui nu aveau nici o noimă, dar, din câte spunea mămica, motivul era că voia să ascundă stilul Art Déco inițial, care lui i se părea efeminat. Ce bazaconii, a spus tăticul, am o abordare practică. Trebuie să fie fermă, nu fantezie. Dar uite cum a ajuns în final. Un mare talmeș-balmeș, douăzeci și patru de uși exterioare care trebuie încuiate noaptea, un stil îngrămădit peste altul. Stă în mijlocul veldului ca un bețiv îmbrăcat cu ce s-a nimerit.

Totuși, se gândește tannie Marina, e a noastră. Nu te uita la casă, gândește-te la teren. Pământ inutil, plin de pietre, nu ai ce face cu el. Dar este al familiei noastre, al nimănui altcuiva, și asta ne dă putere.

Și cel puțin, îi spune ea tare lui Ockie, nevasta a dispărut, în sfârșit, din peisaj.

Apoi, Doamne, își aduce aminte că fata e pe bancheta din spate. Trebuie să ai grijă ce spui, Marina, mai ales în următoarele două zile, până se termină cu înmormântarea. Vorbește în engleză, așa o să trebuiască să fii atentă.

¹ Mic deal din veldul sud-african